

אילן, אילן... ..

גיליון זה מוקדש ברובו לחמשה עשר בשבט - 'ראש השנה לאילנות', שיחול בהאי שתא בשבת קודש, פרשת בשלח, 'שבת-שירה'.

המאמר שלפניכם יעיר את תשומת לבכם לעצומו של יום ולעוצמתו של חודש. תוך ליבון דברים רבים, וחשיפתמידעיםחדשים, עד להפתעה המצפה לכם בסוף המאמר.

במדור דברי הימים - חזרנו שוב לסדרה המרתקת על חסידי ברסלב בפולניה, מפרי עטו של החסיד היקר ר' בירך רובינזון.

מסיבות שונות דחינו לעת עתה את פרסום המאמר "קן מגילתא" - מהדורה מוערת של מכתב ההסתלקות, בו עסקנו בגיליון הקודם. אנו מתנצלים על כך, ואתכם הסליחה. ועוד חזון למועד.

ויהי נועם ה' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

אילנא רברבא

במסכת ראש השנה (פרק א, א) שנינו: ארבעה ראשי שנים הם... באחד בשבט ראש השנה לאילן - כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו. 'ראש השנה' זה לענין מעשרות, מצטרף לחבריו ברשימה: אחד בניסן, אחד באלול ואחד בתשרי, הנושאים במשותף את כתר 'ראש השנה', כל אחד בתורו.

בהווייתה של חסידות ברסלב, חסידות המתאפיינת בדיבוריה התדירים על מעלת התשובה לכל אחד באשר הוא, הרי שאחד באלול - חודש התשובה - נושא בגאון את כתר. אולם גם שלשת האחרים השותפים לכתר, קשורים ואחוזים בפנימיותה וסודה.

אחד בניסן - יום שנטל עשר עטרות (שבת פז, ב), אָעֲנֶדְנָו עֶטְרוֹת לִי - ברדת לעולם בהאי יומא רבא, שנת תקל"ב, נשמתו הזכה של רבינו, ראש למלכים - מאן מלכי רבנן - אָף אָנִי בְּכוֹר אֶתְנָהוּ עֲלִיּוֹן לְמַלְכֵי אֶרֶץ (עיין היטב בליקוטי מוהר"ן סימן ע; חיי מוהר"ן סימן קד).

חמשה עשר בשבט - אָעֲלֶצָה ואשמחה בו, ברדת לעולם ביום זה, שנת תק"מ, נשמתו הטהורה של מוהרנ"ת, ראש לאילנות - נשמות ישראל הגדלים וצומחים בשדה העליונה חקל תפוחין קדישין (עיין היטב בליקוטי מוהר"ן סימן סה; ימי מוהרנ"ת סימן א, ואכמ"ל).

והאחרון חביב, אחד בתשרי - ראש השנה, שעליו גילה רבינו גדולות ונפלאות: 'הראש השנה שלי הוא חידוש גדול, וה' יתברך יודע שאין הדבר הזה בירושה מאבותי, רק ה' יתברך נתן לי זאת במתנה שאני יודע מהו ראש

השנה'. ועוד כהנה וכהנה – 'גָּאָר מִיַּיִן זָאךְ אִיז רֵאשׁ הַשָּׁנָה!' (- כל הענין שלי הוא ראש השנה. וראה חיי מוהר"ן סימן תה, רכ; והדברים עתיקים).

המעלעל בספרי מוהרנ"ת ימצא כי בערבן של ראשי חדשים אלו, נהגו אנשי שלומנו לעלות ולהשתטח על ציון רבינו הקדוש באומן.

ביומנו מציין רבי נתן, כי 'הפעם הראשון' שבו נסעו אנ"ש לאומן אחרי הסתלקות רבינו, היה בערב ראש חודש שבט תקע"א, ומאז נהגו כן 'בכל שנה ושנה' (ימי מוהרנ"ת סימן עב; ח"ב סימן כא. וראה עוד שם סימן כב-כג; עלים לתרופה, מכתבים משנת תקפ"ד, תקצ"ד, תר"א, תר"ב)¹.

גם בערב ראש חודש ניסן – נהג רבי נתן להשתטח על ציון רבינו באומן 'כדרכי בכל שנה' (ימי מוהרנ"ת ח"ב סימן י. וראה במכתבים משנת תקצ"א, תקצ"ז, ת"ר)².

וכן בערב ראש חודש אלול – 'שאז מתקבצים הרבה אנשי שלומינו על ציונו הקדוש' (ימי מוהרנ"ת שם סימן יד. וראה במכתבים משנת תקפ"ו, תקצ"א, תקצ"ג).

ואחרון חביב – ערב ראש השנה, זמן קהלה לכל 'להשתטח על קברו הקדוש בערב ראש השנה, ולהתפלל יחד בראש השנה' (ימי מוהרנ"ת ח"א סימן פא; כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, שיחות ממוהרנ"ת אות ב; ובכמה מקומות עד כי חדל לספור).

ברם, זכה חודש שבט להיות ראש וראשון, שבו עלו שבטים לחון את עפר ציונו הקדוש. ובעשרים בו – היה התחלת היסוד של ההדלקה, להדליק שמן זית על קברו – נר תמיד לא יכבה (ימי מוהרנ"ת שם סימן עד³. וראה כוכבי אור, שיחות וסיפורים, אות ב). כעבור עשר שנים, בט"ו בשבט שנת תקפ"א, זכה רבי נתן להעמיד בביתו דפוס להדפיס ולהפיץ, לדלות ולהשקות בששון מים עמקים דברי פי איש נחל נִבֵּעַ מְקוֹר חֻמָּה⁴ – להחיות ולהשיב בהם נפש כל חי (ראה ימי מוהרנ"ת ח"ב סימן טז).

אכן, מה נמלצו דברי רבי אברהם בספרו (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, ד"ה להודיע):

'להודיע לדורות, שהשלשה דברים האלה – יסודות העיקריים בהשארת אדמו"ר זצ"ל, כפי המובן בזה מדברי מוהרנ"ת ז"ל.

[א] אסיפתנו על ראש השנה, שבזה ממילא כלול גם אמירת העשרה קפיטל תהלים על ציונו הקדוש.

[ב] עסק ההדפסה.

[ג] הדלקת הנר תמיד על ציונו הקדוש'.

ומה נפלא הדבר שכל היסודות הללו נוצקו בחודש שבט – על ידי ה'ראש לאילנות', הדר שבהדר, נֵעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל – כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע מִמֶּנּוּ וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה פִּי יְבֹא חֶם, וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעֲנָן, וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יָמִישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי (ירמיה יז, ח).

1 וראה ימי שמואל' (ירושלים תשנ"ב) פרק קסז.

2 וראה ב'השמטות' בסוף עלים לתרופה (במהדורות הלא מנוקדות – בסיומן של מכתבי שנת תר"ה), בד"ה: בעת כותבי אגרת הזאת, שם כותב מוהרנ"ת לבנו: 'ותסע לאומאן על ערב ראש חודש ניסן'. עיון מעמיק בתוכן 'השמטה' זו וקודמתה מורה בעליל כי הם נכתבו בחורף תקפ"ד. הניסוח ב'ימי שמואל' שם, ובפרק קעז, טעון ליבון ואכמ"ל.

3 כן הוא לנכון בכת"י, אולם בדפוס השתבש לתאריך לא נכון: יום ה' ח"י שבט.

4 משלי יח, ד.

■ ■ ■

הבה נתבונן בדבריו המפורסמים של הגאון הקדוש בעל ה'בני יששכר' (מאמרי חודש שבט, מאמר ב, אות ב):

'ראש השנה לאילן (ר"ה ב.), לא אמר לאילנות כמו באינך, יש לרמז מה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין השי"ת בעת המצטרך למצוה. כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות, והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל - הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזמין לו השי"ת לעת המצטרך את הפרי עץ הדר. והנה תפילתו תעשה פירות. וזהו שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאילן, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.'

אמנם אין אתרוג יוצא מידי פשוטו, אולם תפילותינו יזהירו שבעתיים, כאשר נשים לב לדברי הדולה ומשקה בכפליים:

'וזה בחינת ארבעה מינים, שהעיקר הוא האתרוג שצריך להיות שלם והדר מאד, אבל אין מברכים כי אם על הלולב. כי הלולב שהוא כפת תְּמָרִים - זה בחינת הצדיק בעצמו כמובא (תיקוני זוהר, דף ב.), בחינת צְּדִיק כְּתָמָר יְפָרְחֵם. והוא מקשר אליו עֲנַף עֵץ עֵבֶת - שהם תלת אבהן (שם), שהם שורש וכלל כל הצדיקי אמת; וְעֲרַבֵי נֶחֱל - שהם בחינת פושעי ישראל (ויקרא רבה ל, יב), ועל ידי זה הוא מאיר בהאתרוג - שהוא מלכות דקדושה⁵, שהוא התגלות אלקותו יתברך; בחינת כְּבוֹד הַדָּר מְלֻכּוֹתוֹ, שמתגלה על ידי תלמידיו הכשרים, על ידי תורתו ושיחותיו הק' שמאיר בהם.

ועל כן עיקר ההידור הוא בהאתרוג, כי הצדיק בעצמו אין לנו בו שום תפיסה כלל, רק משיחותיו הק' ותורתו הק' מבינים שראוי להאמין בו, שעל ידי זה נמשך עיקר האמונה בה' יתברך ותורתו הק' שנמשך בכל דור ודור רק על ידי הצדיק האמת הגדול במעלה. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה לה.) פְּרִי עֵץ הַדָּר - זה אתרוג הדר באילנו משנה לשנה, זה בחינת התלמידים הכשרים שהם בבחינת יהושע, בחינת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֶהָל⁶. ולכאורה אינו מובן, כי הלא היה צריך לאכול ולשתות ולעשות צרכי הגוף בוודאי, מכל שכן בדורות אלו איך אפשר לקיים זאת, והלא התורה היא בכל אדם ובכל זמן?!

אך מגודל אמונתו שכל דברי רבו הם רזין, על ידי זה אפילו כשלא היה אצלו לא היה מש מתוך אהלו, כי בכל מה שעשה ודיבר היה זוכר את רבו⁷. וזה בחינת אתרוג פְּרִי עֵץ הַדָּר, שעיקר ההידור מה שדר באילנו, בחינת אילנא רבא ויקירא, שהוא רבו הקדוש - שמשם כל גידולו וצמיחתו - הוא דר בו תמיד משנה לשנה, בחינת לא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֶהָל. וכל

5 תהלים צב, יג.

6 ראה בתיקוני זוהר שם: 'אתרוג רמיז לשכינתא'.

7 תהלים קמה, יב.

8 שמות לג, יא.

9 ראה את דברי הרב מטשערין בהקדמת הספר 'עלים לתרופה'.

זה על ידי אמונת חכמים, שיודע ומאמין שכל דבריו ותנועותיו הם מלאים רזין עילאין, שעל ידי זה בכל מה שמתנהג עמו מוצא בו דברי רבו ורמזיו¹⁰, ועל ידי זה הוא תמיד מקושר לרבו, בבחינת 'הדר באילנו משנה לשנה'. וזה עיקר ההידור, בחינת פְּרִי עֵץ הַדֶּר, שהוא בחינת כְּבוֹד הַדֶּר מְלָכוֹתוֹ, כי על ידי תלמידים כשרים כאלו – נתגלה הדר כבוד מלכותו יתברך לכל באי עולם, לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד' (ליקוטי הלכות, חזקת מטלטלין ה, כג – טו).

ובכן, טרם נסיים באומ'ר הבא מן החדש, לכבוד ה'ראש השנה' הקרב ובא, נלך לשמוע אל הרנה ואל התפילה, ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל:

וּתְזַכְּנוּ לְקִיָּם מִצְוֹת אֶתְרוּג וּמִיָּנִי בְּשִׁלְמוֹת בְּזַמְנוֹ כְּרָאוּי. וְנִזְכֶּה שְׂיִהְיֶה לָנוּ תְּמִיד אֶתְרוּג נָאָה וְכֶשֶׁר וּמְהֵדָר בְּכָל מִיָּנֵי הַדּוֹר בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת וְהַהַדּוֹר. וּתְגַלֶּה פֶּאֶר הַדֶּרֶת קְדוּשַׁת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, וּבַפֶּרֶט פֶּאֶר הַדֶּרֶת יְפִי קְדוּשַׁת הַצְּדִיקִים וְהַכְּשָׁרִים הָאֲמִתִּיִּים, עַד אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּקוּ וְיִכְסְפוּ כָּל בְּאֵי עוֹלָם לְכָלל בָּהֶם, לְהַכְלִיל בְּשֵׁמֶם וּתְפָאֲרָתָם, וְיִשׁוּבוּ כָּל בְּאֵי עוֹלָם לִילְךָ בְּדַרְכֵיהֶם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּאַמֶּת כָּל יְמֵיהֶם לְעוֹלָם (ליקוטי תפילות ח"ב, סוף תפילה לג).

לקראת ט"ו בשבט – יום עצום ונשגב הנחבא אל הכלים, אמרתי אציין איזהו מקומן של הילולים, בספרי הרב והתלמיד – בעילוי מעלים.

שיחתו הקדושה של רבינו ז"ל, מוצאי שבת פרשת תולדות, תק"ע, פה ברסלב:

כל סדר הזמנים של כל השנה, דהיינו: ראש השנה, יום כפור, סוכות, הושענא רבא, שמיני עצרת, חנוכה ופורים, ומקודם לו חמשה עשר¹¹, פסח, שבועות וכו', בכל זמן זמן מאלו הזמנים אין אני כמו מקודם. ואמר בזה הלשון: אַז סַע קוֹמֵט דִּי צִיִּיט בֵּין אֵיךְ נִיט דָּאס וְאִס פְּרִיעֵר.

(והמובן מדבריו היה, שבכל אלו הזמנים הוא בא על השגה ודעת חדש לגמרי, ואינו

10 ראה ליקוטי מוהר"ן סימן מב, קפו; חיי מוהר"ן סימן תקמד; ימי מוהרנ"ת סימן סז; ליקוטי הלכות, חזקת מטלטלין הנ"ל, אות טו; כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, אות ג; אבניה ברזל, אות ו.
11 הוא ט"ו בשבט. והנה מי יעלה בהר ה' לידע רזין דרזין הגנוזים בכל דיבור שלו וכו' אשר לא מנה את ט"ו בשבט כסדר הזמנים, רק הקדים וצירף את חנוכה ופורים יחדיו, ומי יקום בהר קדשו וחכמתו. אולם בהורמנא דמלכא שנתן לנו רשות לחדש בתורתו הק', יש לרמז מרחוק לבאים בסוד ה', על פי הידוע בכתבים שחנוכה ופורים הם בנצח יהוד – המוזכרים תדיר יחדיו, אולם סוד ט"ו בשבט – נחבא אל הכלים, יען מידתו 'כי כל', ואכמ"ל.

אילנא רבא

עובד את ה' יתברך באלו הזמנים עם העבודה שעבד כבר באלו הזמנים בשנים שעברו, רק בכל שנה ושנה הוא בא על השגה חדשה לגמרי, ויש לו עבודה חדשה באלו הזמנים) (חיי מוהר"ן סימן פט, עין שם)¹².

עוד נמצא בחיי מוהר"ן סיפור ארוך על נסיעתו של רבינו ז"ל למְדַבְדִּיקָה ל'שבת- שירה' כדרכו¹³, אולם מאת ה' היתה סיבה שנתעכב בדרך, 'כי הסוסים נתיגעו ולא היו יכולים לילך', והוצרך לשבות בכפר הולוֹבְקִיָּקָה¹⁴ הסמוך מאד למחוז חפצו, בלי כוס לקידוש ומאכלי שבת. ורבינו ז"ל סיפר אחר כך כל סדר השבת שהיה שם באריכות. ואחר שבת נסע למעדוועדיווקע, וביום שני היה חמשה עשר בשבט¹⁵, ועשו סעודה, וישב אז עם אנשיו ואמר אז התורה שהיה צריך לומר לפניהם¹⁶ (חיי מוהר"ן סימן קכז).

את אירועי ט"ו בשבט של שנת תקפ"ב, מתאר רבי נתן ארוכות ביומנו, תוך שהוא סוקר את מסעותיו באוקראינה באותו חורף, מסעות שהיו חדורים ברצון עז להוציא לפועל את משאת נפשו מאז, לחון את אדמת הארץ היקרה מפז¹⁷. בספר ליקוטי הלכות מבאר רבי נתן את סוגיית ט"ו בשבט ארוכות ומגלה בה פלאי פלאות. הלכות ערלה ג, אות ה, ולהלן; הלכות ערלה ה, אות ו-ז¹⁸. ולסיום, נגול את היריעה, ונגולל את המציאה¹⁹:

בעזרת ה' יתברך, יום ד' חמשה עשר בשבט, תר"ב לפ"ק.

שלום וחיים וכל טוב לאהובי בני חביבי הרבני וכו', מו"ה יצחק שיחיה, עם כל יוצאי חלציו שיחיו, ובפרט לבנו נכדי חביבי המופלא היניק וכו' דוד צבי שיחיה, יהי ה' עמו ויעלה ויצמח בתורה ותפילה ומעשים טובים לאורך ימים ושנים, ויקום בו: בן חכם ישמח אב, עטרת זקנים בני בנים. לא למענינו כי אם בכח של זקן דקדושה וכו' אשר אנו חוסים בו, אמן כן יהי רצון.

12 וראה ליקוטי הלכות, נזיקין ה, אות ל.

13 ראה חיי מוהר"ן סימן קכו, כו, סט, קנא, ג; ימי מוהרנ"ת סימן יז. ואכמ"ל.

14 בסך הכל כ- 10ק"מ ממדבדיבקה, (שם הכפר בלועזית: Holovkivka).

15 במקור לא מופיע באיזה שנה אירע הדבר, אלא שמתוכן הסיפור משתמע כי הדבר אירע בתקופת מגוריו של רבינו בברסלב. כאשר נאתר מתוך אותם שנים - שנה שט"ו בשבט חל בה ביום שני, יעלו בידינו שתיים: תקס"ג ותקס"ו. אך אם נרצה לבודד את השנה המתאימה, קרוב יותר לומר שמדובר בתקס"ו, מאחר וסגנון הדברים 'שכבר היה מוכן לבא על שבת שירה כדרכו מכמה שנים' - מתאים יותר לשנה זו. ואכמ"ל.

16 רבי נתן מסיים שם: 'אשרי הזוכה לידע דבר אחד ממה שעבר על רבינו ז"ל בכל פעם, כי בכל מאורעותיו היו סודות נוראות נפלאות ועצומות מאד'.

17 ראה ימי מוהרנ"ת ח"ב סימן לה-לז על סעודות שנערכו לכבודו בהשתתפות נגידי וחשובי אנ"ש, ביניהם רבי יודל, מגדולי תלמידי רבינו. 'ודברנו על השולחן הרבה מרבינו ז"ל' וגם באותה הסעודה סיפרנו קצת מרבינו ז"ל 'והשמחה באותו הלילה היה יקר בעיני מאד מפז ומפנינים', ראה שם בארוכה.

18 דברים נפלאים על פי הלכה זו המתקשרים לתאריך לידתו של מוהרנ"ת ביום זה, ימצא המעיין בשיחותיו של רבי שלמה ווקסלר שכתב מפי רבי אברהם ב"ר נחמן (בט"ז בשבט שנת תר"ע). השיחות הופיעו לראשונה בסוף הספר 'תורות מכתב יד רבינו ז"ל' (ירושלים תרצ"ד). כיום ניתן למצוא את הדברים בספר 'כוכבי אור', מהדורת משך הנחל, ב'שיחות' שבסוף הספר.

19 עצם המכתב מופיע בעלים לתרופה, אולם חלקים ממנו לא פורסמו עדיין, רובם מענייני ט"ו בשבט.

אילנות רב רבא

מכתבך קבלתי עתה, בהיותינו מסובים על השולחן אשר לפני ה', בזה היום חמשה עשר בשבט. ותהלה לא-ל יש קצת אורחים אצלנו עתה, ר' ישראל מליפיוויץ נ"י, וקצת נשאר משבת העבר. ושמחנו במכתבך, ובפרט בהספר 'ליקוטי עצות' שזכינו לראות, ברוך שהחיינו וקיימנו וכו' לזמן הזה.

גם מעותיך קבלתי, ובעד הכ"ג קנינו יין גפן, והוספתי עליו משלי בצירוף מה שקנו האורחים. ומאהבתך זרזתי עצמי להשיב לך מיד באמצע הסעודה, ועדיין לא ברכנו על היין, רק על קצת פירות כנהוג²⁰. והננו מוכנים לשותות עבורך ולברך אותך ואת בנך שיחיה, בכל הברכות טובות בזה ובבא לנצח.

ועתה תקבל רצוף פה אגרת לטשעהרין, ולה' קויתי שיחיה נפשך. אם תוכל להעתיקו - מה טוב. אם שכבר יש בידך כמה מאות אגרות, עם כל זה כולם טובים וישרים וצריכים כולם ויותר. כי המשא ומתן של האדם בזה העולם - גדול וארוך ורחב ועמוק עמוק מאד, והולך למרחקים מאד מאד, מעילא לתתא ומתתא לעילא ולכל כנפות הארץ למזרח ולמערב וכו'. וצריכים לחזק ולכרוך הרטייה של התורה הקדושה²¹ בכמה וכמה תחבולות ועצות בלי שיעור, כי לְכָל תְּכַלֶּה רְאִיתִי קֶץ וכו'²². ואי אפשר להאריך עתה בזה, כי אני כותב כל זה באמצע הסעודה כנ"ל.

דברי אביך המודה על העבר, ומבקש להבא לזכות לראות בישועתו מהרה

נתן מברסלב

■ ■ ■

20 ראה 'ימי שמואל' פרק קסח.

21 על פי קידושין דף ל, ב. וראה מכתב מיום ג' יתרו תר"ב.

22 תהלים פרק קיט, פסוק צו: לְכָל תְּכַלֶּה רְאִיתִי קֶץ רְחֹבָה מְצֻנָתְךָ מֵאֵד.

רבי דוד 'מצבה קריצער'

ר' דוד קליינמאן היה שמו. בזמן שאני התחלתי להכיר אותו היו שנותיו אז בערך חמישים שנים. והיה מקורב לברסלב, כמעט שהיה החסיד-ברסלב הראשון באוסטרובצה עוד מקודם הרבי שלי ר' אברהם יצחק. איך היה התקרבותו אני זוכר היום, כמו שכתבתי בערך של מורי ר' אברהם יצחק הנ"ל¹ – אפשר (= אולי) על ידי ר' ישראל קרדונער זצוק"ל, וגם על ידי ר' בניציון אפטר ז"ל.

ר' דוד היה נקרא ר' דוד'ל, והיה צדיק במעשיו, היה בפשטות ובתמימות. היה מקורב בכל לב ונפש. כל האסיפות הראשונות היו אצלו בבית. הסעודות היו גם כן אצלו. אשתו הצדקת הייתה מלאה שמחה שיכולה לאפות ולבשל עבור אנשי שלומנו מברסלב. כמעט כל הבית היה הפקר ומקודש עבור ברסלב. והשמחה היו יכולים למשש בידיים, שאי אפשר לצייר רק מי שהיה שם.

אחי ר' ישראל דוד רובינזהן ה' ינקום דמו

אחי ר' ישראל דוד היה קשיש ממני באיזה שנים, חמש או שש שנים. והיה מקורב לברסלב גם כן על ידי מורי ר' אברהם יצחק הנ"ל.

אני מוכרח להעיד שהיה מקורב יותר ממני בלי שום הפסקה ובלי שום ספיקות. מיום שהתקרב לברסלב היה פוסק הכל מקדם; הגם שהיה עוד צעיר בתחילת התקרבות, אבל היה נוסע עם אבי מורי ז"ל לאדמו"ר זצוק"ל לסאכעדניו², ומהתקרבות לברסלב לא נסע יותר, רק היה עוסק בספרי רבינו ז"ל וקיום העצות של התבודדות וחצות.

וגם המידות של צדקות וגמילות חסד היה כמעט אחד בין החברים. היה תמיד עוסק לגבות בעד אנשים נצרכים, והעיקר עבור הכנסת כלה בדרך כבוד. הרבה כסף היה נוטל מאבינו, היה כמעט מזכה אותו – אפילו שלא אמר לו (= עבור מה). כולם היו יודעים, מי שצריך איזה טובה הוא בא לאחי ישראל דוד, ה' ינקום דמו.

1 ראה 'שיבולים' גיליון 1, עמוד 5.

2 רבי אלימלך יעקב יצחק רבינוביץ, מגזע ה'יהודי הקדוש' מפשיסחא. בשנת תרס"ז נתמנה לרב בסוכדניוב (wóindeheus) שבאזור לובלין, ובה כיהן גם באדמו"רות. במלחמת העולם הראשונה עבר כאדמו"ר לקילץ. נפטר בכ"ב באלול תרח"צ.

לאחר הפסקה ארוכה אנו חוזרים שוב לרישומים המרתקים של החסיד היקר ר' ג'ינך רובינזון על חסידי ברסלב בפולניה.

נמשיך בסיוורינו בעיירה אוסטרובצה, ונתבונן מרחוק בדמותם הקורנת של החסידים: רבי דוד קליינמן, רבי ישראל דוד רובינזון (אחיו של ר' בירך), רבי צדוק מנחם, רבי אריה גולדווסר, ר' משה אייזנמן, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, כולם קדושים.

היה לבו מתלהב שרצה ליסע על ציונו הקדוש של רבינו הנחל נובע, לומר העשרה קפיטל תהלים. ופעם אחת נסע עם אנשי שלומנו בשנת תרע"ט, אבל אבי שלי נטלו בחזרה מהדרך³. חבל על זה, אפשר (= אולי) היה זוכה עוד להיות.

וגם לבו היה יוקד להדפסה לדפוס ספרי רבינו ז"ל – להפיץ מעיינותיו חוצה, אשר פעם אחת הדפסנו ספר 'חיי מוהר"ן' על ידי ר' לייבל פראמפאלער – בשנת תרפ"א⁴. ורוב הכסף גם כן היה של אבינו נ"ע, ולא רצינו לכתוב שמינו שלא יתוודע לאבינו⁵.

ואני זכיתי אז שהייתי כמעט צעיר בשנים ונסעתי במסירות נפש ללובלין על שבת בימי החורף שהיה קר וצינה וגם כפור היה על הארץ והיה קשה לילך, וגם היה אז מלחמה בין הסובייטים ופולין, ואנשי חיל היה מלא בהמסילת-הברזל, ואני נסעתי אז במסירות נפש, ואז היה הפעם הראשון שנסעתי מביתי לעיר אחרת. וגם זה היה פעם ראשונה שנסעתי להקיבוץ של אנ"ש, והקיבוץ היה בלובלין, שבלובלין היה בית-החסידים דברסלב – הקיבוץ הראשון, וגם שם היה נמצא אנ"ש ממוצעים בשנים וגם איזה זקנים – שלא היה בשום קיבוץ בפולין, כי רוב הקיבוצים של ברסלב היה מן בני הנעורים ואברכים.

ואני רוצה להזכיר פה גם כאשר סידרתי עם ר' לייבל פראמפאלער ביום ערב שבת קודש אצל(?) שניידמעסער לדפוס ה'חיי מוהר"ן', היינו שמחים כל השבת קודש, וגם קידשנו הלבנה אז במוצאי שבת קודש, ואחר כך סידרתי לנסוע בחזרה, והלכתי למסילת-הברזל עם איזה מאנשי שלומנו שליוו אותי, וכאשר באנו על המגרש של מסילת-הברזל היה כל המגרש מלא מאנשי חיל פולנים, והם היו רשעים גמורים, נפל פחד עלי ועל כולם מאנ"ש איך אני יכול לנסוע עמם ביחד. ונתוודע שהם (= החיילים) יסעו מקודם במסילת ברזל מיוחדת, ואחר כך יהיה עבור העם גם כן מסילת ברזל מיוחדת. ונסכם אצלינו לנסוע מיוחדת אחרי שהם יסעו. אבל מה נעשה עד הזמן, כי להיות עמם ביחד היה מורא (= פחד), אך היה גם כן לא רחוק מהמסילת-הברזל אחד מאנשי שלומינו צדיק גדול ר' שמואל יצחק ז"ל⁶, והלכנו אצלו כולם, ואי אפשר לשער השמחה שהיה בעת שראה אותנו. ואשתו התחילה להכין לבשל על 'מלוה מלכה', ואכלנו ביחד סעודת מלוה מלכה, ועשינו ריקודים עד שהם נוסעים, כי בכל פעם אחד רצה לראות אם הם עוד נמצאים. ואחר כך נסעתי בשלום לביתי. וגם אחר המלחמה זו מצאתי חלק אחד מ'חיי מוהר"ן' שהדפסתי.

חברי צדוק מנחם וחברי אריה שקוראין אותו לייבטשע גאלדוואסער ה' ינקום דמם

השני חברים הנ"ל היו חביבים עלי כנפשי, האחד צדוק מנחם – היה אביו מלמד שהיה בפני עצמו בביתו כמו שהיה המנהג אז בפולין שהיו הרבה מלמדים שהיו לומדים עם

3 ראה 'שיבולים' גיליון 2, עמוד 4.

4 היא המהדורה השלישית של 'חיי מוהר"ן'. על דף השער של מהדורה זו מופיע: 'הובא לביה"ד ע"י הותיק מוה"ר יהודא ליב ראזינפעלד וחסידו ברסלב [...] בדפוס ר' מנחם מענדיל נ"י שניידמעסער, לובלין, שנת תרפ"א לפ"ק'.

5 ראה מסכתות קטנות, מסכת כלה רבתי, פ"ב הי"ג, בעובדא דרבי עקיבא ורבי טרפון.

6 אולי הוא ר' שמואל יצחק בן ליבע געלע פרידמאן המוזכר ברשימת ה'פרענומערנאטיין' (בין אנ"ש תושבי לובלין), בסוף ליקוטי מוהר"ן מהדורת וורשה תרפ"ד; ליקוטי תפילות – וורשה תר"צ.

בחורים בביתם ומושכים פרנסה מזה. שמו היה ר' שמעון מרדכי, ה' ינקום דמו, והיה נחשב בין המלמדים הטובים. היה לו הסברה טובה להסביר להבחור גמרא עם תוספות בהבנה טובה. אני זוכר עוד שהרבה פעמים הייתי בביתו בעת שהיה לומד עם התלמידים. ור' שמעון מרדכי הנ"ל היה מחסידי לובלין, שהיה הרבי הגאון ר' שלמה'לי איגער⁷ שנפטר בתוך השואה.

ואביו של אריה גולדווסר היה סוחר, והיה גם כן מקורב להרבי הנ"ל, מחסידי לובלין, ה' ינקום דמו.

השני הבחורים הנ"ל היו חברים מדובקים אחד לחבירו כשני אחים, היו לומדים ביחד, היו מתפללים ביחד. זה מה שאני מספר היה בעת הבחורות, בהשנים מן תר"פ - תרפ"ו עד הנישואין, שכולנו נישאנו כמעט בזמן אחד.

בשנת תרפ"א-ב נתקרבו לברסלב גם שניהם ביחד, היו עובדים בעבודת ה', היו מקיימים התבודדות וגם ה'נייעור בלילה'⁸ הרבה פעמים. וגם הרבה פעמים הלכנו לשדה בלילה, לקיים ה'נייעור בלילה' ביחד, וגם עוד איזה בחורים.

היה להם מניעות קצת מאבותיהם, אבל חזקו עצמם. וגם בעת שנסעו על ראש השנה ללובלין, ובלובלין היה גר הרבי שלהם הנ"ל, היו מוכרחין להתפלל תפילה אחת עמהם, ורצו במהירות להקיבוץ ברסלב.

אני זוכר מעשה אחד שכדאי להזכיר, החבר צדוק מנחם היה חולה פעם אחת על הטיפוס ל"ע, והיה לו חום הרבה הרבה יותר מרגיל, וכמעט הרופאים מאוסטרובצה היו מייאשים אותו. ואנו אנ"ש, וגם חברים שלנו, היינו אומרים תהלים הרבה ומבקשים הרבה, ועשינו אפילו ריקודין הרבה להמתיק הדינים מעליו, אבל לא הועיל. והסכמנו איזה חברים שהיינו כבר חתנים קודם החתונה, והיה לנו כל אחד מתנה שעון זהב, זה היה המנהג ליתן להחתן בעת אירוסין שעון זהב, לקחנו ארבע שעוני זהב ונתנו למשכן, ולווינו כסף, והבאנו רופא גדול מעיר ראדום שהיה שם רופא גדול, וזה היה בערב שבת קודש, וגם הרופא הנ"ל לא ידע מה לעשות, ולא נתן בטוחות - "אָפּעֶנוּגָג" (= תקווה) - לחיים, והיה אז בכיות גדולות בבית. והיה שם אחד שאמר שיש סגולה שהיה לו דודו, אחיו של אביו, שגר גם כן באותו בית למעלה, והיה שמו ר' נתן, והיה גם כן מלמד העיר אוסטרובצה, וקוראין אותו: פְּרִימֶער ר' נתן, ולדודו (= ר' נתן) היה לו בת יחידה אשר מעולם היו מדברים השכנים והמשפחה עוד כשהיו קטנים שהם הם הזוג חתן כלה.

והחתן היה גם כן בן יחיד אצל הוריו, אבל בעת שגדלו לא היו רוצים לשדכם. ואמרו עתה השכנים שזה סגולה לעשות השידוך, ותיכף ומיד נתרצו השני בתים, ר' שמעון ור' נתן, ונטלו כלים כלי חרס ושברו ואמרו: מזל טוב, מזל טוב.

ואז היה נס פלא כאשר הרופא הגדול הלך מביתו ואמר שאין לו מה לעשות, רק אמר שצריכים רק להתפלל להשי"ת, ואז תיכף נעשה התנאים ושברו הטְעֵלְער (= הצלחת), ונעשה מיד רפואה, שמיד החום הלך ממנו, מה שמקודם לא היה החום לעזוב קצת, רק היה חום קשה והרבה. ואחר התנאים ראינו השינוי לטובה. ועתה נתקיים מה שאמר

7 רבי שלמה איגר מלובלין, נכד הרה"ק רבי לייבלי איגר (נכדו של הגאון רבי עקיבא איגר, התקרב לחסידות והיה לתלמידו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק). רבי שלמה הוותר לאדמו"ר בשנת תרע"ה, ונפטר בוורשה ב' תמוז ת"ש.

8 ראה ליקוטי מוהר"ן סימן נב.

הרב ר' חיים יושע שו"ב, אביו של ר' משה מנדל וויינברג⁹, שיהיה לו רפואה, שיש פסוק בתהלים (סה, יא) צְמַחָה תִּבְרַךְ, צְמַחָה – נוטריקון: צדוק מנחם חיה הדסה, כי שם אמו היה חיה הדסה.

רבי משה אייזנמן שקוראין אותו משה ברסלבר

משה ברסלבר כך היו קוראין אותו בין אנשי שלומינו. מביתו היה המשפחה אייזנמן, אביו שלו היה שמו אברהם טשע אייזנמן, והיה מחסידי אלכסנדר. משה היה עוד צעיר בשנים, ערך שמונה עשר, ונתקרב על ידי וגם על ידי מורי ר' אברהם יצחק הנ"ל. היה נתקרב בכל התמימות, שאנשי שלומינו היו אומרים עליו שהוא בבחינת התלמיד שהיה למורינו ר' נתן צדוק¹⁰ ל שהיה שמו ר' משה ברסלבר¹⁰.

משה הנ"ל, מיום שהתקרב היה מתחיל להתפלל בקולות, תמיד היה מתפלל בהתלהבות בבית המדרש תחת התנור ולא התבייש כלום. והיה לו התבודדות בכל יום. הרבה פעמים היה אביו מבקש ממני שלא לדבר עמו מחסידות ברסלב, אבל הוא לא הסתכל כלום¹¹. כמעט שאני לא ראיתי אז בפולין נשמה כזו בהתקרבות ובהתלהבות כזה, ואנו מוכרחים להודות שהכל הוא השגחת ה' יתברך.

הבחור משה הנ"ל היה נוסע עם איזה בחורים ואברכים מאוסטרובצה לארץ ישראל על ידי שביל השחור, אבל לדאבוני בא בחזרה, ואני הייתי אז באוסטרובצה, כי היה אחר הנישואין שלי שהייתי גר בעיר סאליף¹² סמוך לאוסטרובצה, ובאתי לקיים כיבוד אב ואם, וראיתיו כמעט שבכיתי שאז שמענו שקרוב למלחמה, ואז היה קודם המלחמה האחרונה, וגם הוא בעצמו היה לו עגמת נפש מזה שבא בחזרה. ואמר לי שהיה בבית התפילה בברסלב בירושלים ולא היה התקרבות – זה אחד הדברים שאני דואג תמיד שאין סדר אצל אנ"ש, טוב שלא לדבר מזה בפומבי, האהבה שרבינו צדוק¹⁰ ל היה מצווה להיות ביחד – צריכים עוד לתקן הרבה. מי יודע אם היה בסדר – היה עוד ר' משה ברסלבר חי!

9 ראה אודותיו ב'שיבולים' גיליון 4, עמוד 5.

10 ראה כוכבי אור, שיחות וסיפורים, אות מד; נחלי אמונה (ב"ב תשכ"ז), עמוד מד.

11 ראה כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, אות ג.

12 העיירה 'סלופיה נובה' (Slupia Nowa), במחוז קיילצה. ברשימת ה'פרענומער אנטין' בסוף ליקוטי תפילות מהדורת וורשה תר"צ, מופיע שמו של ר' בירך כתושב סאליץ [!].